

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Kristina Davõdova

E-ARVETE VASTAVUS RAAMATUPIDAMISE SEADUSES
SÄTESTATUGA

Lõputöö

Juhendaja:

Maret Güldenkoh, MBA

Tallinn 2014

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: Mai 2014
Töö pealkiri eesti keeles: E-arvete vastavus raamatupidamise seaduses sätestatuga Title in English: The correspondence of e-bills to Accounting Act	
Töö autor: Kristina Davõdova	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning koosneb 38 leheküljest. Võõrkeelne kokkuvõtte on koostatud inglise keeles. Allikatena kasutatakse teemakohaseid raamatuid, artikleid ja õigusaktide 15.05.2014 kuupäevaga reduktsioone.</p> <p>Lõputöö eesmärgiks on analüüsida e-arvete vastavust raamatupidamise seaduses sätestatuga. Töö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud neli uurimisülesannet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Antakse ülevaade arvete ajaloost. 2. Antakse ülevaade arvete esitamise nõuetest ning üleminekut e-arvetele. 3. Analüüsitakse SEPA-le üleminekut Eesti Vabariigis. 4. Analüüsitakse e-arvete kasutamist raamatupidamiskohustuslaste seas. <p>Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda on jaotatud kaheks alapeatükiks. Uurimismeetodina kasutatakse kvalitatiivset andmekogumismeetodit.</p> <p>Analüüsides aja- ning rahakulu aspekti raamatupidamiskohustuslaste seas, võib järeldada, et e-arved ei vasta raamatupidamise seaduses sätestatuga, kuna e-arvetele ei lisata vastutava isiku allkirja ja raamatupidamiseregistris registreerimise järjekorranumbrit. Tehakse ettepaneku raamatupidamise seaduse § 7 lg 4 muutmiseks.</p>	
Võtmesõnad: arved, faktuurid, e-arved, elektroonilised arved, elektroonilised dokumendid	
Võõrkeelsed võtmesõnad: e-invoices, electronic invoices, e-bills, bills, invoices	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Uno Silberg	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Maret Güldenkoh	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	3
SISSEJUHATUS	4
1. ARVETE OLEMUS	6
1.1. Arvete kasutamine alates Hammurapist kuni 20. sajandini	6
1.2. Arvetele sätestatud nõuded ning üleminek elektroonilistele arvetele.....	11
2. ELEKTROONILISELT ESITATAVAD ARVED	18
2.1. SEPA rakendamine Eestis	18
2.2. E-arvete õigsuse tuvastamine.....	23
KOKKUVÕTE	29
SUMMARY	31
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	33
LISA. RAAMATUPIDAMISKOHUSTUSLASTE SEAS LÄBIVIITUD INTERVJUUDE KÜSIMUSED.....	38

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

- E-arved – elektroonilisel teel esitatavad arved (inglise keeles *e-bill* või *e-invoice*)
- EDIFACT – elektrooniline andmevahetus halduse, kaubanduse ja transpordi jaoks (inglise keeles *Electronic Data Interchange For Administration, Commerce and Transport*)
- EPC – Euroopa Maksenõukogu (inglise keeles *The European Policy Centre*)
- IBAN – rahvusvahelise kontonumbri standard (inglise keeles *International Bank Account Number*)
- KMS – Käibemaksuseadus
- MTA – Maksu- ja Tolliamet
- OCR – optiline märgituvastus (inglise keeles *Optical Character Recognition*)
- ODF – avatud dokumendivorming kontorirakendustele (inglise keeles *Open Document Format for Office Applications*)
- PDF – postScript'il põhinev arvuti riist- ja tarkvaraplatvormist sõltumatu elektrooniliste dokumentide vormig (inglise keeles *Portable Document Format*)
- RPS – Raamatupidamise seadus
- SEPA – ühine maksepiirkond Euroopas (inglise keeles *Single Euro Payments Area*)
- XML – laiendatav märgistuskeel (inglise keeles *Extensible Markup Language*)

SISSEJUHATUS

Tehnikaarendus võimaldab teostada majandustehinguid interneti keskkonnas, paber kandjal arved on asendumas e-arvetega. E-arved muudavad raamatupidamiskohustuslaste ajakasutuse kiiremaks, aitavad hoida raamatupidamistoimingute eest vastutavate isikute aega kokku ning võimaldavad lahti saada üleliigsest paberimajandusest. E-arve on elektroonilisel teel esitatav arve, millel peavad olema ettevõtja raamatupidamises registreerimisel kõik vajalikud algdokumentidele nõutavad andmed. E-arvete uudsuse tõttu ei vasta nad raamatupidamise seaduse kohaselt raamatupidamiskohustuslase registritesse registreerimisel kõikidele õigusaktis sätestatud algdokumentide nõuetele.

Teema valiku põhjuseks on asjaolu, et Raamatupidamise seaduses ega Raamatupidamise Toimkonna Juhendis ei ole tehtud muudatusi seoses e-arvete kasutusele võtuga, mis annab põhjust analüüsida e-arveid selleks, et esitada muutmisettepanek raamatupidamise seadusesse.

Lõputöö on aktuaalne, kuna inimeste poolt kasutatakse interneti kaudu pakutavaid teenuseid ning äriühingud osutavad teenuseid kättesaadavate meetmetega. Algdokumentidena kasutatakse e-arveid, mis on kiireks ja paberivabaks arvete edastamise võimaluseks. Ka sellisel juhul, kui dokumendil on kõik nõutavad andmed, siis raamatupidamiskohustuslane e-arve registrisse kirjendamisel ei saa täita kõiki sätestatud nõudeid. Lisaks on teema aktuaalne sellepärast, et alates 2014. aasta veebruarist Eesti läks üle e-arve püsimakse teenusele.

Uudsuseks on uue teenuse (e-arvete) kiire kasutusele võtmine raamatupidamiskohustuslaste seas. Autorile teadaolevalt ei ole uurimistöodes analüüsitud e-arvete vastavust raamatupidamise seadusele. Töö lisaväärtuseks on asjaolu, et teema on vajalik maksuhaldurile, kuna maksuhaldurina on oluline kontrolli teostades teada arvetele kethivatest nõuetest.

Probleemiks on see, et raamatupidamiskohustuslane ei saa e-arveid kasutades täita kõiki raamatupidamise seaduses arve kohta sätestatud, kuna puudub võimalus e-arvele kirjendada kõike nõutavat. E-arved tulid Eesti finantsturule sellise kiirusega, et muutusid inimeste jaoks tavapäraseks. Raamatupidamise seaduses ei ole mingeid muudatusi sisse viidud seoses e-arvetele üleminekuga, see on nõuetekohase seaduse täitmisega vastuolus.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida e-arvete vastavust raamatupidamise seaduses sätestatuga.

Töö eesmärgi saavutamiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded:

1. Antakse ülevaade arvete ajaloost.
2. Antakse ülevaade arvete esitamise nõuetest ning üleminekut e-arvetele.
3. Analüüsitakse SEPA-le üleminekut Eesti Vabariigis.
4. Analüüsitakse e-arvete kasutamist raamatupidamiskohustuslaste seas.

Uurimismeetodina kasutatakse kvalitatiivset andmekogumismeetodit, mille eesmärgiks on koguda informatsiooni e-arvete kajastamisest, raamatupidamiskohustuslaste sõnalisi hinnanguid ja arvamusi.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad kaheks alapeatükiks. Esimese peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade arvete ajaloost, millal ja missugusel kujul esitati esimesed arved, mille peale neid kirjutati ning kuidas arenesid. Uuritakse teadlaste õpetusi arvepidamisest ning antakse ülevaade ja võrreldakse arvete tähtsust tänapäeval ja muistsel ajal. Teises alapeatükis antakse ülevaade arvetele kui algdokumentidele püstitatud nõuetest ning elektrooniliste arvete kasutusele võtust. Tuuakse põhjusi, miks e-arved, raamatupidamisregistris registreerimisel, ei vasta raamatupidamise seadusele

Teise peatüki esimeses alapeatükis analüüsitakse e-arvete kasutusele võttu ja sellele üleminekut seoses SEPA tingimuste vastu võtmisega aastal 2014. Analüüsitakse SEPA maksepiirkonna poolt kehtestatud nõuetest ning selle mõju raamatupidamiskohustuslastele, esitatakse võrdlev analüüs. Teise peatüki teises alapeatükis analüüsitakse e-arvete kasutamist raamatupidamiskohustuslaste seas intervjuude põhjal. Uuritakse, kuidas raamatupidamiskohustuslased lisavad e-arvetele, raamatupidamisregistris registreerimisel, vastutava isiku allkirja ning raamatupidamisregistris registreerimisel järjekorranumbri. Lisaks uuritakse, kuidas SEPA on mõjutanud raamatupidamislikkukorraldust.

Lõputöös kasutatakse raamatupidamisalaseid raamatuid, artikleid, õigusakte 11.05.2014 kuupäevaga ning viiakse läbi intervjuu äriühingute vastutavate isikutega, kes väljastavad e-arveid.

1. ARVETE OLEMUS

1.1. Arvete kasutamine alates Hammurapist kuni 20. sajandini

Ükski tehing tänapäeval ei toimu ilma algdokumentita. Arveid esitatakse paber kandjal, kuid viimastel aastatel on paljud äriühingud üle läinud e-arvete esitamisele ja aktsepteerinud nende vastu võtmist. Arvete areng on mõjutatud infotehnoloogia arengust, kuid peaks olema arusaadav, kuidas toimus arvete areng näiteks siis, kui inimesed alles omandasid kirjutamis- ning loendamisoskust.

Arve on raamatupidamises üks olulisem dokument, ilma milleta ei toimu ükski majandustehing. Vaatamata sellele, et täpsed andmed arvepidamisest puuduvad vihjavad nendele majandusliku sisuga märkmed, antiikaja seaduslikud aktid, muistsete oraatorite kõned, maavalitsejate aruanded, antiikfilosoofide ütlused ning kunstiteosed. Arvatakse, et arvepidamise ajalugu sai alguse Lähis-Idas umbes 10 000 aastat e.m.a, kust leiti kõige vanem dokument, millest nähtub sealse templi preestri isikliku vara loendamine. Varaks peeti tol ajal karja ja vilja. Kuna sellel ajal elanud inimesed numbreid ei tundud, siis kõigepealt õpiti vara loendama ja alles siis arvutama (Grahame 2014). Niimoodi kujunes raamatupidamine. (Соколов 1985:16-17)

Loendamise ja arvutamise omandamisele järgnes kirjendamise õppimine, sest vara kogust oli kasulik kirja panna. Nii algas andmete dokumenteerimine ja edastamine.

Ühiskonna ja arvepidamise arenedes tekkisid uued leiutised, kuidas muuta arvepidamist lihtsamaks. Numbreid ja sümboleid kanti kepile või tehti luule lõigatud sälgud, mida nimetati pügalpulkadeks. Seda meetodid kasutati mitu tuhat aastat, hiljem asendus pügalapulga meetod savitahvliga (Gabbay ja Mirelman 2011). Praeguseni on säilinud Babüloonia piirkonnast pärinevad savitahvlid ja -silindrid, mis tõendavad arvepidamist töötasu, intressimaksete, sissetulekute, väljaminekute ja maksude kohta. On avastatud, et arveid märgiti ka elevantiluust tahvlitele. Vanas Indias registritena kasutati tasse, kuhu pandi kivikesi, mis tähistasid algdokumente. Iga kivi, mida pandi tassi sisse, tähendas algdokumendi olemasolu. Seega savitahvlid, elevantiluust tahvlid ja kepile või luule lõigatud sälgud olid esimesed arved, mis on säilinud kaasajani. (Alver, Alver, Reinberg 2004:14-15)

Savi- ja elevantilust tahvleid oli mugav kasutada, kuid nende suureks miinuseks oli see, et nende peal kirjutatu ei säilinud kaua. Oli vaja hakata leiutama aina rohkem uusi raamatupidamislikke kirjendamisevõtteid.

Tuhandete aastate möödumisel esimestest tehingute kirjendamistest leutati uusi kirjatüüpe, mis võimaldas kanda arvetele vajaliku informatsiooni, andmeid ja numbreid. Esimeseks arvepidamise seaduseks oli XVIII sajandil e.m.a muistse Babüloonia kuninga Hammurapi poolt kehtestatud seadustekogus, mida nimetati ka „Koodeksiks“. „Koodeks“ koosnes sissejuhatast, 282 paragrahvist ja lõppsõnast. Vastavalt koodeksile tuli tehingute (ost, laen, rent, müük jms) puhul saada kirjalik dokument ehk arve nende toimumisest mitte ainult osapoolte, vaid ka tehingu tunnistajate poolt. Lisaks „Koodeksis“ on kirjas arvete allkirjastamise kohustusest. (Alver, Alver 2009:16) Kuna tavalised elanikud kirjutada ei osanud, siis allkirjastamine toimus küüne otsaga vajutamine plaadile (Linnasmägi 2004:17). Seaduse mitte täitmine võis lõppeda karistusega. „Raha kulutamist, mille kohta ei olnud kviitungit võetud, ei arvestatud raamatupidamises“ (Hammurabi, Babüloonia kuningas u 2000 eKr) (Linnasmägi 2004:13). Sellest võib järeldada, et majanduslik kasum oli muinasajal oluline (Alver jt 2009:16).

Peale esimest arvepidamise seaduse koostamist, tekkis vajadus kirjendada arvetele rohkem informatsiooni majandustehingu sisu kohta, kuid vana meetod seda ei võimaldanud. Selleks asendati savitahvlid uute materjalidega.

Babüloonia süsteem oli hea, kuid mitte vaid nemad üritasid arvepidamist muuta lihtsamaks ja paindlikumaks. Savitahvlid kuivasid kiiresti, seetõttu egiptlased võtsid kasutusele papüüruse, millele oli võimalik kirjutada rohkem detaile. Papüürusele kirjutati pilliroost kepikesega musta ja punase tindiga, mille valmistamiseks kasutati tahma ja ookrit. Esialgseid arveid ei hakatud kohe papüürusele kirjutama. (Alver jt 2009:17) Tavaliste kaupmeeste ja farmerite jaoks joonistati omava tähendusega pilt, mille järgi sai aru, kui palju tasuda on vaja ja mille eest. Iga sõna tähendas pilti, millest hiljem arenes Egiptuses hieroglüüfid. (Linnasmägi 2004:18) Tänapäevani on säilinud papüürusest arved, mis tõendavad, et muistses Egiptuses oli kõrgel tasemel krediitindus (Alver jt 2009:17).

Tänu papüüruse säilivusele, võimaldas see arendada toimunud tehingute üle arvepidamist, kuna dokumendid andmetega olid kättesaadavad. Iga dokument oli tõendiks isikute vaheliste tehingu toimumisest.

Egiptusest laienes arvepidamine Rooma. Paljudes ajaloolistes allikates kirjutatakse arvetest ja nende olulisusest. Näiteks on teada fakt, kus kelmuses ja altkäemaksuvõtmises süüdistatud Rooma võimumehe kohtuprotsessil süüdistajana esinenud kuulus Rooma poliitik, mõtleja, filosoof ja kirjanik Marcus Tullius Cicero, pidas raskeks süüks, et mees ei pidanud ega säilitanud oma arveid sissetulekute ja väljaminekute kohta. See tõestab, et muistses Roomas kohtuprotsessidel nõuti tõenditena arveid. (Alver jt 2009:19)

Roomas kasutusele võetud arvepidamine sai populaarseks, kuid samas materjal, millel neid kirjendati, ei olnud pikaajaliseks säilitamiseks kõlblik.

Vaatamata sellele, et papüürus, mida kasutati arvete kirjalikuks esitamiseks, oli hea säilivusega materjal, mida ei saanud mitte kõik seda endale lubada. Rooma raamatupidamise algdokumente on säilinud vähesel määral, kuna sel ajal kasutati vahatud puutahvleid, mida hiljem rihmade abil üksteise külge liites saadi raamat, mida edaspidi hakati nimetama „Kodeksiks“. Tavapäraselt pidasid arvete üle järelvalvet perekonnapead, kellest hiljem arvepidamise tulemusel arenesid välja valitsus- ja panga aruandvad isikud. (Alver jt 2009:19)

Tänapäeval on arvepidamine oluline igas äritegevuses. Arvete raamatupidamisarvestuses kirjendamiseks kasutatakse ettevõtja poolt tarkvara või ostetakse teenust sisse. Muistsel ajal see ei olnud võimalik, kuid vaatamata sellele, inimesed suhtusid arvepidamisse tõsiselt ja tekkisid tänapäevalaadsed raamatupidamisteenust osutavad üksused.

Arved, kui algdokumendid, olid olulised juba muistsel ajal, kuid veel olulisem oli muistne arvepidaja ning arvepidajate omavaheline tööjaotus. Muistsel ajal arvepidamisega tegelesid selleks väljaõpetatud inimesed, kellel oli selleks ehitatud eraldi hoone. Kirjanduse põhjal on alust arvata, et arvepidamiskontorid olid suured, mis võimaldas jaotada arvepidajate töö nii, et ühed pidasid arvet sissetulekute, teised väljaminekute kohta. Tänu sellistele arengutele arvepidaja amet muutus väärtuslikuks, hinnanguliseks, oluliseks ja selle eest maksti head tasu. (Alver jt 2009:20)

Kontorite ja ametite ilmumisega, tekkis vajadus teadlaste ja uurijate oskusi kirja panna. Vajadus oli anda järgmistele põlvkondadele edasi teadmised, et hiljem saaks nende alusel õppida majandustehinguid täiuslikumalt kirjendama.

Keskajast on säilinud allikaid sellest, kuidas pidasid inimesed arvepidamist. Üheks on „Viimse Kohtupäeva Raamat“, mis on keskaegse Euroopa ajaloo üks tähtsamaid teoseid. Selles raamatus on kõik arved, algdokumentid ja kirjed sellest, millised mõisad igas Suurbritannia maakonnas kuulusid kuningale, millised vaimulikele ja ilmalikele võimukandjatele. Selle raamatu eesmärk oli anda täpselt teada kuningale iga vasalli ressursid ja tulud. Teiseks on „Riigivarahoidja Suur Nimekiri“, kus on toodud arved ja dokumendid aastastest rentidest, maksudest, trahvidest. Tol ajal oli arvepidamine täpsem, kuna kuninga rahaline seisund sõltus talupoegade tööst ning ostu- ja müügilepingutest, mille tõttu hinnati vara rohkem kui tänapäeval. (Alver jt 2009:21)

Korrektseks arvepidamiseks oli tarvis koostada reeglistik, mida järgiksid kõik arvepidajad ehk raamatupidajad. Üheks kuulsaks arvepidamisarendajaks oli Luca Pacioli.

Täpseks arvepidamiseks keskajal hakati sätestama erinevaid reegleid ja tavasid, et muuta arvepidamist paremaks ja arusaadavaks. Selle tõendiks on säilinud 1494. aasta Luca Pacioli „Traktaat arvetest ja kirjenditest“ (Sangster ja Scataglinibelghitar 2010). Selles traktaadis on välja toodud, et arusaadavamaks arvepidamiseks peab iga arve sisaldama kuupäeva, majandustehingu sisu või põhjust, allkirja ja summat. (Пачоли 1494:75-78) Arvatavasti on see üks esimesi reeglitest õige arve koostamisest, mida kasutatakse ka kaasajal.

Traktaat sisaldas äriameestele soovitusi ning nõuandeid, mille järgimine aitas äri arendada. See oli 15. sajandil ainulaadne raamat, mis oli äriameestele spikriks.

Selleks, et alustada oma äritegevust, peab inimene kindlalt teadma, millised on tema kohustused. Teada saamiseks kasutati traktaadi abi. Tehingute korrastamine süsteemsel viisil aitas äriameestel hoida oma dokumentid õiges ja arusaadavas järjekorras. Kõik dokumendid olid eraldi kaustades sõltuvalt nende sisust, ostuarved ühes, müügiarved teises kaustas. Lisaks dokumendid korrastati kuupäevalises järjekorras. Seetõttu ei nähtud vaeva õige dokumendi

leidmisega ning hoiti kokku hinnalist aega. Traktaadi tähtsust jälgides, võib selle aasta arvata raamatupidamise teaduse alguseks. (Linnasmägi 2004:23)

Luca Pacioli mõtlemine ja arvepidamise suhtumine oli eeskujuks paljudele leiutajatele ja teadlastele valdkonna uurimiseks.

Keskajal raamatupidamine oli nii arenenud suuliselt, et teadlased kirjutasid oma märkmeid üles ning jagasid teadmisi omavahel. Vaatamata sellele, et Luca Pacioli väitis, et ta on ainult munk matemaatik ning midagi uut ei paku, vaid uurib ainult seda, mida varem on avastatud, pidas ta õigeks pidada oma arvestust õiges järjekorras ja hoolikalt, et saada vajalikku informatsiooni aega kulutamata ning võimalikult lihtsalt. Kuulus matemaatik rõhutas arvepidamist traktaadis ning pidas seda õigeks. Aja kulutuses oli oma roll arvete koostamises. (Соколов 1985:46)

Peale Luca Pacioli oli teisi teadlasi ja uurijaid, kes arendasid arvepidamise täiuslikkuseni. Keskaja matemaatikud ja teadlased leiutasid erinevaid arvepidamise võtteid, mida edastasid pärijatele.

Teadlased jagasid kogemusi ja teadmisi selleks, et teha arvepidamist lihtsamaks. Keskajal leiti esimesed arved, mida üritati klassifitseerida. Sellised arved pärinevad Itaaliast, idee algajataks oli Domenico Mancini, kes jagas arved surnuteks ja elavateks ehk mittekehtivateks ja õigeteks. Selline klassifitseerimine püsis 20. sajandini. Hiljem hakati arveid jaotama personaalseteks ja materiaalsseteks. Arvepidamine muutus läbipaistvamaks ja tänapäevaga sarnasemaks. (Соколов 1985:49)

Nagu tänapäevalgi arvetel oli oma tähtsus, mistõttu aina rohkem teadlasi hakkasid tegelema arvepidamisega. Selle erialasse kaasati teisi teadlasi ja uurijaid, et jõuda ühistele eesmärkidele ja tulemustele.

18. sajandil arvepidamisega kaasnes kohustus ja vastutus. Kassapidaja reegliks kujunes kuulsa teadlase Ларю (1758) lause „alguses kirjuta üles, siis maksa; alguses saa kätte, siis kirjuta üles“. Reegel aitas paremini mõista võla suurust ja võlgnike arvu, mis oli Luca Pacioli meelest olulisemaks meelespeaks. (Соколов 1985:77)

Alates 19. sajandist arvete koostamise ja esitamise põhiidee ei ole muutunud, kuid leiduvad need, kes toovad arvepidamisse midagi uut ja ainulaadset. Kahjuks iga uus mõte andis põhjust teistel kahelda selle praktilisuses ja õigsuses.

Kuni 20. sajandini inimesed uurisid raamatupidamist ning pakkusid ja jagasid mõtteid. Kuna kõikide mõtted ja arvamus arvepidamisest ei ühtinud, siis otsustati, et riigid ühineksid arvepidamise osas. Selle tulemusel loodi ühised arvepidamise standardid, mis sisaldavad ühtset metodoloogiat ja nõudeid. Tänu konkreetsetele rühmitustele saavutati kompromiss, mis kehtib tänapäevani. (СОКОЛОВ 1985:253)

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et arveid koostati ammustest aegadest, kuid nende esitamisviis oli kaasajast erinev. Alguses kirjutati vajalik informatsioon kivile, siis luudele. Hiljem mindi üle papüürusele, kuid praktikast nähtus, et vaatamata sellele, et papüürusele kirjutamine oli mugav, ei säili selle peal kirjutatu. Oluline oli edastata pärijatele arvepidamisest vajalik informatsioon ning kogemus. Oli vaja leiutada selline kirjutamise viis, et kirjutatu säiliks mitmesaja aasta pärast pärijate edastamiseks. Seega leiutati vahatud puutahvlid, millele järgnes paber. Tänapäevani on säilinud esimesed arvepidamise seadused või koodeksid. Nendeks on „Viimse Kohtupäeva Raamat“ ning „Riigivarahoidja Suur Nimekiri“. Nendest raamatutest on pärit tänapäevaga sarnased arvete esitamisviisid, kuupäeva ning summa kirjutamine arvele. Üheks suureks arvepidamise arendajaks oli Luca Pacioli, kes traktaadis andis vajalikke soovitusi arvete koostamisest ja nende säilitamisest. Peale traktaadi avalikustamist leidis Luca Pacioli palju kaasamõtlejaid ja toetajaid, kes edaspidi ühinesid ühtse tulemuse saavutamiseks. Tänu teadlaste pingutustele ja kokkuleppele, muutus arvepidamine tänapäevaga sarnaseks.

1.2. Arvetele sätestatud nõuded ning üleminek elektroonilistele arvetele

Arvete kujunemisel muistsel ajal, olid arved vaid ostu- või müügitehingut tõendavaks dokumendiks, millel puudusid kindlad vormistamise reeglid. Tänapäeval on arve raamatupidamise algdokumendiks, millele on õigusaktides sätestatud kindlad nõuded, milline peab olema arve sisu. Arvel sisalduv informatsioon on oluline.

RPS sätestab, et raamatupidamiskohustuslane on kohustatud kõiki oma majandustehinguid dokumenteerima ning registreerima raamatupidamisregistrites selliselt, et oleks tagatud õigusaktidega teatud aruannete tähtaegne esitamine. Selleks, et dokumenteerida majandustehingut, peab selle aluseks olema majandustehingut tõendav algdokument. Algdokumendi aktsepteerimisel peab veenduda selle vormistamise õigsuses. (Raamatupidamise seadus, 20.11.2002)

Arve, kui üks algdokumentide liikidest, peab sisaldama vajalikke informatiivseid nõudeid, mille abil võib tuvastada majandustehingu toimumist ja selle sisu. Arvel peab olema tehingu mõlema poolte andmed.

Arve on RPS § 7 lg 1 alusel algdokument, mis tõendab majandustehingu toimumist. Arvel peavad olema järgmised andmed (Raamatupidamise seadus, 20.11.2002):

- 1) dokumendi nimetus ja number (arve, leping, tšekk, order, kviitung, avansiaruanne vm);
- 2) koostamise kuupäev;
- 3) tehingu majanduslik sisu (arvel kirjutatu peab andma ülevaade, mille kohta väljastati arve ning selle seos äriühinguga);
- 4) arvnäitajad (kogus, hind, summa);
- 5) osapoolte nimed (arve väljastaja ning saaja);
- 6) osapoolte asu- või elukoha aadressid;
- 7) vastutava isiku allkiri (allkirjad), mis kinnitab (kinnitavad) majandustehingu toimumist;
- 8) raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumber.

Peale Raamatupidamise seadust on arvetele esitatavad nõuded toodud KMS-s. KMS § 37 lg 7, milles on sätestatud kõik nõuded, mis tulenevad Raamatupidamise seadusest, täiendab (Käibemaksuseadus, 01.01.2009) järgmiselt:

- 1) kauba väljastamise või teenuse osutamise kuupäev või kauba või teenuse eest osalise või täieliku makse laekumise kuupäev, kui see on kindlaks määratav ja erineb arve väljastamise kuupäevast;
- 2) kauba või teenuse hind (ilma käibemaksuta) ning allahindlus, kui see pole hinna sisse arvatud;

- 3) maksustatav summa käibemaksumäärade kaupa või maksuvaba käibe summa;
- 4) tasumisele kuuluv käibemaksusumma.

Tähelepanu tuleb pöörata sellele, et mõlemas seaduses on arvete defineerimisel erinevused. KMS-s on definitsioon informatiivsem kui RPS-s. KMS § 6 sätestab, et arvet on võimalik esitada paberil kui ka elektroonilisel kujul juhul, kui mõlemad osapooled on andnud selleks nõusoleku (Käibemaksuseadus, 10.12.2003). RPS-s elektrooniliste arvete esitamise võimalikkusest informatsioon puudub.

Maksumenetluses e-arvet aktsepteeritakse raamatupidamise algdokumendina st, et e-arve on majandustehingu toimumist tõendavaks tõendiks nii raamatupidamise seaduse kui ka käibemaksuseaduse alusel. Samas elektroonilisel kujul säilitatavaid algdokumente (e-arveid) peab olema võimalik taasesitada elektrooniliselt selliselt, et vajadusel ei kuluks palju aega nende otsimiseks. Samuti peab e-arve puhul olema tuvastatav selle päritolu ning tagatud selle õigsus. MTA jagab arved kolmeks (E-arve 22.04.2014):

- 1) paberarve, mida edastatakse käest kätte või posti teel;
- 2) e-posti teel edastatud arve (nt PDF formaadis dokument);
- 3) süsteemide poolt vahetatav arve (nt XML formaadis dokument).

Lisaks Eestis kehtestatud seadustele, on elektrooniliste arvete esitamisest sätestatud Euroopa Liidu Nõukogu direktiivis. Direktiiv sätestab, et elektroonilisel teel saadetud või kättesaadavaks tehtud arveid aktsepteeritakse, tingimusel et nende päritolu õigsus ja sisu terviklikkus on tagatud elektroonilise allkirjaga ning kasutatakse elektroonilist teabevahetust. Liikmesriikidel on õigus nõuda, et elektrooniline allkiri põhineks nõuetekohasel sertifikaadil ja et see oleks loodud turvalise allkirja andmise vahendiga. (Euroopa... 2006)

Aastaid tagasi kasutati arvete väljastamiseks üksnes paberit, kuna tehnoloogia ei olnud niivõrd arenenud kui tänapäeval. Aastate jooksul inimesed leiutasid arvuti ning see muutus kättesaadavaks. Arvuti kasutusele võtuga asendus paberkandjal arve elektroonilisega.

Paberkandjal arveid on hakatud esitama elektrooniliselt. Esimesed elektroonilised arved väljastati 1970. aastal ÜRO-s EDIFACT programmi poolt. Põhiliseks allikaks e-andmevahetussüsteemide kasutuselevõtmiseks oli äriühingute soov minimaliseerida kulutusi

paberile ja kiirendada dokumentide edastamist. See tõi kaasa elektrooniliste arvete kasutuselevõtu maailmas. (Dorota jt 2008:5)

Elektroonilisel teel esitatavad arved ehk e-posti teel esitatavad arved, võeti kasutusse pea kõikides riikides, kaasa arvatud Eestis.

E-arvete väljastamise süsteem on üks odavamaid tehingute töötlemise süsteeme, mis kasutab efektiivselt informatiivset tehnoloogiat, et muuta käsitsi ja paberkandjal arvepidamise protsessi kiiremaks ja tõhusamaks. Elektrooniline süsteem võimaldab kiiremini edastada informatiivset sõnumit ning jälgida arvepidamist. Mõistet „elektrooniliste arvete-faktuuride esitamine“ on esitatud Euroopa Liidu Nõukogu direktiivis 2001/115/EÜ 20.12.2001 redaktsioonis: „arvete-faktuuride edastamine elektroonilisel teel“, st info edastamine saajale kasutades elektroonilist seadet, mis töötleb ja säilitab andmeid (Hawser 2006). Elektroonilise arve esitamisel, traditsiooniline paberkandjal arve asendub elektroonilise versiooniga, mis säilitab samal ajal arve eesmärgi. Direktiivist nähtub, et e-arve on paberkandjal arvega võrdväärne. (Nõukogu... 2001)

Vaatamata sellele, et e-arved võeti kasutusele alles 40. aastat tagasi, on põhjusi, miks paari aastaga paljud raamatupidamiskohustuslased on asendanud paberkandjal arved elektrooniliste arvetega.

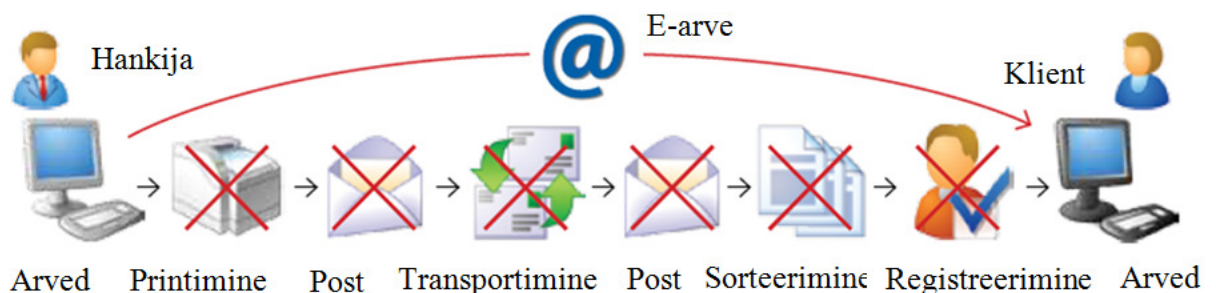
Elektrooniliste arvete idee sai alguse paberivabast kauplemisest. Mõistet „paberivaba kauplemine“ võib tõlgendada kui äritehingut, mis hõlmab andmevahetust elektrooniliste süsteemide abil (Coven 2009). See eeldab mõlema osapoolte aktiivsuse realiseerimist ja uute standardite rakendamist. Kuna äriühingud hakkasid kasutama uusi arvete edastamise viise, siis liitusid sellega kindlustusfirmad, Maksu- ja Tolliamet ja finantsasutused. Seega, et muuta kõiki elektrooniliste arvete esitamise osalejaid efektiivsemaks, kehtestati tehnoloogiliste standardite komponendid ja elektrooniliste arvete faktuurid. Elektroonilise arve esitamise tükkel sisaldab järgmisi protsesse (Boer jt2008:29-49):

- 1) paberkandjal arve ümberkujundamine elektroonilisse versiooni;
- 2) elektroonilise arve loomine;
- 3) elektroonilise arve edastamine;
- 4) elektroonilise arve saamine;

- 5) automaatne sisestamine ostja raamatupidamisprogrammi;
- 6) raamatupidamisprogrammi sisestamise kinnitus;
- 7) maksmise viisi valik;
- 8) lõplik kinnitus maksmisest.

Üleminekuga elektroonilistele arvetele, muutus raamatupidamiskohustuslaste arvepidamine, ajakasutus ja sellega seotud toimingud. Tänapäeva tehnoloogia areng võimaldab elektroonilisi arveid koostada mõne minutiga.

Elektroonilised arved aitavad vähendada paberi kogust, mida kasutatakse tehingute toimumise dokumenteerimiseks ja säilitamiseks. E-arvete kasutusele võtuga tarnijad võivad vältida üleliigset käsitsi tööd nagu trükkimine, postiga saatmine, dokumenteerimine, säilitamine. Elektrooniliste arvete väljastamise standardite vastu võtmine, võimaldab kiirema ja efektiivsema andmete edastamine, vähendab aja kulutust arve esitamisele ja saatmisele (Joonis 1). Kiirem andmete edastamine ja arenenud tehnoloogiline süsteem võimaldab parandada klienditeenindust ning aitab jälgida raha liikumist. Elektrooniliste arvete kasutusele võtul finantsturul pakuti soodustusi. Näiteks, kui arve tasutakse kiirelt, õigeaegselt ning ennetähtaegselt, siis võis saada soodustusi. Paljud tarbijad soovisid seda kasutada. Elektrooniliste arvete süsteem oli algselt kasutuses suurtes äriühingutes, kuid hiljem laienes väikestesse. Tänu sellele muutusid elektroonilised arved populaarsemaks. (Boer jt 2008:44)

Joonis 1. Elektroonilise arve edastamise printsiip (Automated... 2010)

Jooniselt 1 nähtub, kuidas edastatakse elektrooniline arve kliendile, vältides sellega paber kandjal arve edastamisel läbivaid protseduure. Elektroonilist arvet ei ole vaja printida, ümbrikusse panna, transportida, sorteerida ja registreerida. Kõik sõltub äriühingu ja kliendi arvutisüsteemi tarkvarast, mis hõlmab elektrooniliste arvete edastamise kiirust ja efektiivsust. Lisaks nähtub jooniselt, et e-arvet ei ole vaja registreerida, mis on seadusega vastuolus, kuna RPS § 7 lg 1 sätestab, et algdokumendil peab olema raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumber.

Peale lihtsuse ja aja kokkuhoiu on elektrooniliste arvete esitamises ka negatiivseid külgi. Kuna elektrooniliste arvete edastamine sõltub arvutisüsteemist, siis ei saa olla 100% kindel arve toimetamisest kliendile.

Suuremaks probleemiks arvete kasutusele võtul oli elektrooniliste arvete esitamises ja saatmises klientide mitteaktiivne areng elektrooniliste süsteemide osas. Selleks, et müüja ja ostja arvepidamine, elektroonilised süsteemid ja protsessid oleksid võrdsed, tuleb teha kulutusi ja planeerida aega. Oluline oli edastada müüjatele soodne ettepanek ning tuua veenvad argumendid tavapärase arvepidamise muutmiseks. Elektrooniliste süsteemide laienemisega võib kaasneda kas äriühingu areng või seisak. (Boer jt 2008)

Aastaks 2014 on e-arvete kasutamine laienenud ülemaailmselt ning paber kandjal dokument on asendumas elektrooniliselt esitatava dokumendiga. Hetkel e-arveid edastatakse e-posti teel, andmefailivahetusega, ID-kaardi haldusvahendi ning erinevate programmide kaudu.

Elektroonilisel teel esitatavatele dokumentidele kehtivad formaadi nõuded. Äriühing võib omal valikul esitada elektroonilised arved PDF, ODF või XML formaadis (Nõuded... 20.06.2011). 01.02.2014 Eesti äriühingud ja pangad, kes kasutasid otsekorraldust, lähevad üle e-arve püsimaksele, mis peab olema esitatud XML vormingus, juhul kui seda registreeritakse raamatupidamisregistris. E-arvetele kehtestati XML formaat, kuna see on masinloetav (Mida... 11.05.2014). Lisaks XML formaadis dokumente, nagu ka PDF ja ODF, ei ole võimalik parandada (Clark 2011). Et viia sisse parandused on vaja soetada OCR tehnoloogia. Teiseks võimaluseks on printida dokument ja käsitsi kirjutada vajalikud andmed. Kolmandaks võimaluseks on luua uus samalaadne dokument vajalike muudatustega. RPS § 10 lg 1 sätestab, et alg- ja koondokumentidel kirjutatud või trükitud informatsiooni ei ole lubatud

kustutada või teha parandus (Raamatupidamise seadus, 20.11.2002). Paranduste sisseviimiseks peab olema korrektne parandusdokument (Raamatupidamise seadus, 20.11.2002). Kaks viimas varianti ei ole rahaliselt kulukad, kuid on ajamahukad. Seega e-arvetele lisainformatsiooni lisamine võib mõjutada raamatupidamiskohustuslast ajaliselt. (Types... 05.04.2014)

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et e-arveid on kasutatud alates 1970. aastast, kuid ülemaailmselt hakati neid kasutama 21. sajandil, kui arvutitarkvara levis ülemaailmselt ning muutus kättesaadavamaks. E-arvete üheks positiivseks küljeks on kättetoimetamise kiirus, kuid e-arvetele ei ole võimalik lisada või parandada andmeid. E-arved peavad olema analoogsed paber kandjal esitatud arvetega. Nendele peavad kehtima samad nõuded. Üks nõuetest, vastutava isiku allkiri, on täitmata. Lisaks e-arvetele on keeruline lisada raamatupidamisregistrisse registreerimise järjekorranumbrit. Sellest lähtuvalt tekib vastuolu Raamatupidamise seadusega, kuna hetkel e-arveid ei allkirjastata ning neile ei ole elektrooniliselt võimalik peale kanda raamatupidamisregistris registreerimise numbrit.

2. ELEKTROONILISELT ESITATAVAD ARVED

2.1. SEPA rakendamine Eestis

Paber kandjal arve on asendunud e-arvega. Kuna infotehnoloogiate ja andmebaaside kasutamine on muutunud populaarseks ülemaailmselt, siis seda pidevalt arendatakse selliselt, et iga riik saaks neid kasutada võrdselt.

E-arve on elektrooniline dokument, mis vastab paberil trükitud arvele ning õigusaktides sätestatud nõuetele. 2004. aastal jõustunud dekreet-seadusele nr 256/2003 e-arve võib asendada paber kandjal esitatavat arvet juhul kui klient on sellega nõus. Täidetud peavad olema kõik vajalikud arvele esitatavad nõuded ja peab olema tagatud arve turvalisus. (Almeida ja Romao 2010)

E-arvetele üleminek laienes kiiresti, mis andis põhjust luua ühiseid standardeid Euroopa riikides. Selleks kehtestati nõudeid, mida peaks jälgima iga ühinenud riik.

Euroopa riikides loodi SEPA piirkond, mis teeb kõikide riikide maksesüsteemi ühtseks. SEPA on maksepiirkond, mis ühendab 34 Euroopa riiki ning kohustab kõiki täita standardeid sh e-arvetega seonduvat. SEPA võimaldab era- ja äriklientidel kasutada ühtset elektroonilist maksmiseteenust. Eesmärgiks on võimaldada kõikidele Euroopa riikidele muuta makseid kergemaks, kiiremaks, lihtsamaks ja turvalisemaks. (Meijer ja Spinhoven 2009)

SEPA sai alguse umbes 14 aastat tagasi, kui selle nimi oli EPC ehk Euroopa Maksenõukogu. EPC eesmärgiks oli uurida uut maksepiirkonda, mis muudaks inimeste elu mugavamaks, kiiremaks ja efektiivsemaks. Selleks viidi läbi erinevaid teste, et uurida elektroonilise süsteemi stabiilsust ja turvalisust. Aastal 2014 on (About... 07.04.2014) :

- 1) SEPA programmi rakendatud 34 riigis;
- 2) üle 523 miljoni kodaniku saavad teha SEPA makseid;
- 3) üle 4 500 makseteenuste pakkujat on registreerinud SEPA krediti;
- 4) üle 3 900 makseteenuste pakkujat on registreerinud SEPA otsekorralduse süsteemi;
- 5) üle 3 400 makseteenuste pakkujat on registreerinud SEPA B2B otsekorraldusega.

Eesti on Euroopa Liidus 10 aastat, kuid ühtse maksesüsteemi piirkonda liitus aastal 2014.

E-arvetele ülemineku tagajärjel, muutus tavapärane maksesüsteem. 2014 aasta 1.veebruari, seoses SEPA tingimuste kasutusele võtuga toimus muudatus e-arvel põhineva makseteenusega (e-arve püsimakse), millega muudeti inimeste elu kergemaks ning eeldatakse, et sellisel moel muutus arvete tasumine paremaks ja lihtsamaks. Selline muudatus ei ole ainult eraisikutele, vaid nendele äriühingutele, kes kasutasid teenuse eest tasumist ja on kohustatud 2014 aastal üle minema e-arve püsimakselepingule ning loobuma otsekorraldusteenusest. E-arve püsimakse on e-arvel põhinev makseteenus, mis võimaldab tasuta arved pangas automaatselt ning koondada arved ühte kohta. Veel üheks suureks erinevuseks on see, et e-arve laekumisel, isik võib ise valida, kas ta maksab selle arve. Arve maksmise soovil on vaja vajutada ainult nuppu „maksa“. Otsekorraldusel seda teha ei saanud, kuna eraisik oli kohustatud andma pangale volitusi maksta talle tulevaid arveid. (Olt 2013)

Raamatupidamiskohustuslastele otsekorraldus ei olnud usaldusväärne, mistõttu tekkis vajadus asendada seda püsimaksekorraldusega. Turvalisemaks muutus ka panga arvelduskonto number.

Seoses SEPA-le üleminekuga, muutusid pankades arveldusekonto numbrid pikemaks. Muudatus kehtib nii juriidilistele kui füüsilistele isikutele. Panga arvelduskonto number muutus IBAN-ks. IBAN on teisedatud rahvusvaheliselt aktsepteeritav pangakonto number. Selle abil on võimalik automaatselt tuvastada riik ja konto väljastanud pank. SEPA rakendamisel muudab IBAN kasutuselevõtt maksete tegemise ühesuguseks Euroopa Liidus (sealhulgas Islandil, Liechtensteinis, Monacos, Norras ja Šveitsis). IBAN on kasutuses Eestis juba 2004. aastast, kuid see oli kohustuslik ainult äriühingutele piiriüleste maksete sooritamiseks. SEPA standartide kasutusele võtmine on üks Euroopa arengumaa tunnuseks. (Olt 2013)

IBAN kasutusele võtt võimaldab Eesti elanikel vabalt teostada riikidevahelisi tehinguid nii riigi sees kui ka sellest väljas. Pangakonto arveldusnumber muutub pikemaks, lisanduvad riigi initialsid.

SEPA standardite aktsepteerimisel on ka muid põhjuseid. Aastate jooksul on muutunud populaarseks sõita välismaale vahetusõpilaseks või läbida praktikat. Paljudes riikides Eestis väljastatud pangakaardid ei kehti. SEPA-le üleminek annab eelise Eestist välismaale minevale õpilasele, kuna tal ei ole enam vajadust luua sealse riigis pangakonto, vaid saab kasutada oma pangakaarti. Teiseks suureks eeliseks on see, kui teises riigis pank pakub odavamalt või sooduslikku makseteenust, võib isik valida selle riigi panga oma kodupangaks. See kõik on SEPA-le ülemineku tulemus ja eesmärk. (Olt 2013)

SEPA-le üleminek kujundab ümber elektrooniliste maksete sooritamise, mille tulemusel tehinguid võib sooritada võimalikult kiiresti ning igas sihtpunktist. Selleks on kasutusel erinevad tehnoloogilised leiutised, mille abil võib sooritada tehinguid arvutit kasutamata.

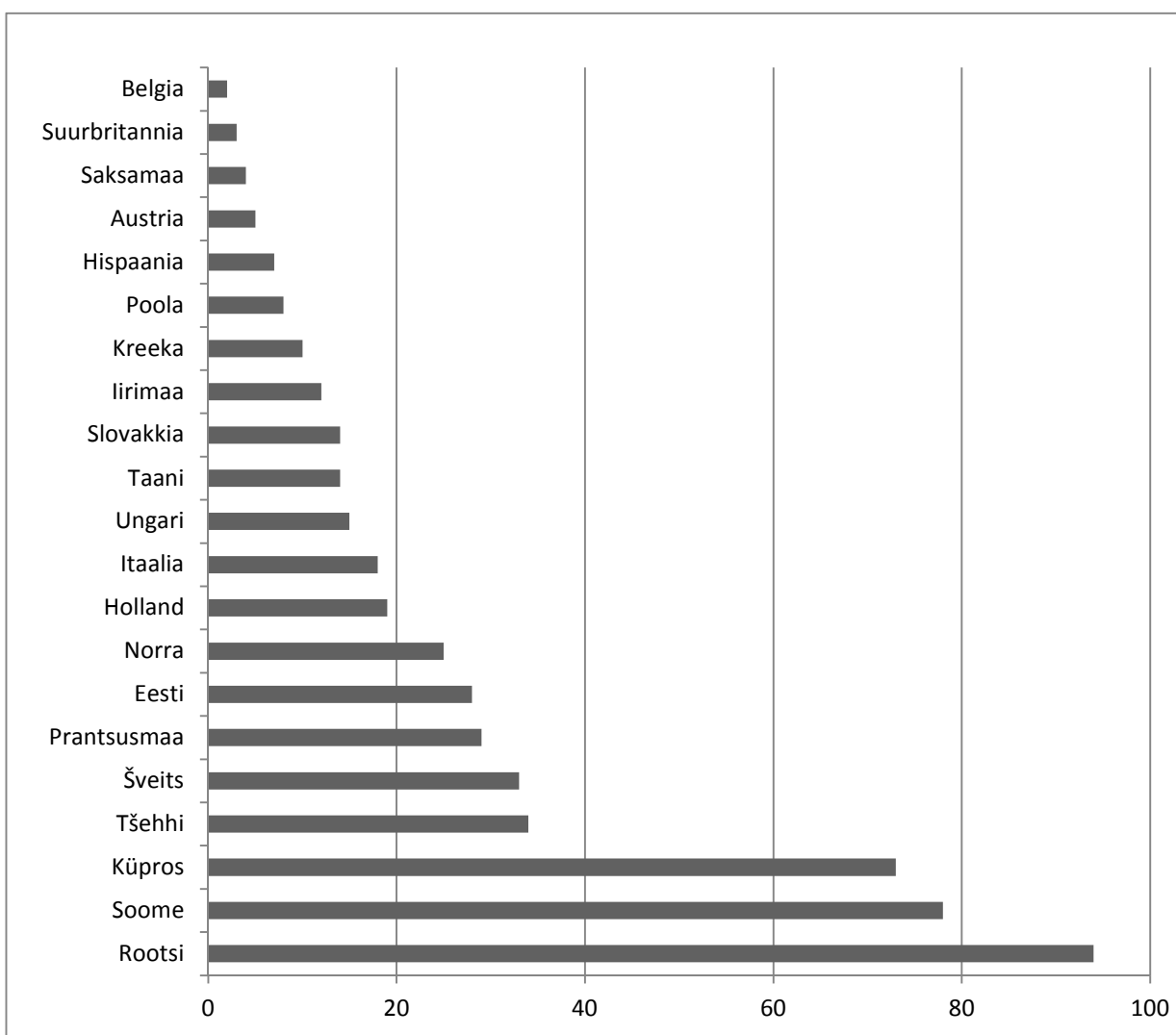
Eestis on levinud tehnoloogia kasutamine igapäevases elus. Selleks on näiteks mobiiltelefoni, tahvelarvutite ja ID-kaardi kasutamine. Tänu sellele on e-kaubandus kasvanud 2012. aastal 21% ja 2013. aastal 30%. (Rau 2013). ID-kaart asendab inimestele mitte ainult isikut tõendavat dokumenti, vaid allkirjastamist või näiteks dokumenti, mille abil võib siseneda erinevatesse andmebaasidesse või kasutada kui soodustuskaardina. Põhiline mõjutegur, mis mõjutab SEPA maksesüsteemi laienemist ning efektiivsust on internet, mille abil inimesed sooritavad erinevaid ostu- ja müügitehinguid ja pangaülekandeid online võrgus (Flatraaker 2008). Lisaks muudab see tarneahelat, mis kujundab ümber äriprotsessi, kuna mitmele äriühingule arve saatmisel ei teki postikulu, vaid saata e-posti teel. (Leibbrandt 2011)

SEPA ei ole vaid positiivne, selle kasutuselevõtt võib põhjustada äriühingute raamatupidamisliku korralduse muutmist ja kulu suurenemist.

Pangad on kohustatud üle minema e-arve püsimaksele, millega kaasnevad teatud kulutused. Esiteks äriühing peab olema valmis väljastama e-arveid. Selleks on vaja eelnevalt muretseda majandustarkvara, et väljastada arveid XML formaadis. Selleks, et osata luua elektroonilisi arveid, tuleb pöörduda tarkvara haldaja poole või kasutada tasulist teenusepakkujat. Teiseks äriühingute raamatupidamissüsteemid ning infovahetuse failid peavad kontonumbrite süsteemis sisaldama uut failiformaadi. Eesti Panga andmetel SEB pank kulutab SEPA-le üleminekul umbes 750 000 eurot (SEPA... 08.12.2013). Seega SEPA ülemineku peavad

äriühingud tegema kulutusi, mis on suureks miinuseks selle programmi käivitamisel. (SEPA... 26.08.2013)

Äriühingu eesmärgiks on kasumi teenimine. Elektrooniliste arvete kasutamine on tingitud erinevate organisatsioonide koostööst. Alati ei saa olla 100% kindel programmide täpsuses, kuna arvutisüsteem võib eksida. Näiteks äriühingule, kellel on keskmine klientide arv 100 000, võib tehingute vale sooritamine või arvestus osutada umbes 600 000 euro suuruseks kahjumiks. Jooniselt 2 nähtuvad Euroopa riigid, kes kasutavad SEPA standardeid. Ühise maksesüsteemi üleminekuga kaasnesid nendel riikidel probleemid ja kulutused. Kahjum ei ole ühelegi äriühingule motiveeriv. (Williams 11.10.2012)

Joonis 2. Elektrooniliste arvete kasutamise tulemusel tekkinud probleemid protsentides. (Williams 11.10.2014)

Jooniselt 2 nähtub 21 Euroopa riiki, kus kasutatakse elektroonilisi arveid ning SEPA standardeid. Nende kasutamisel tekkisid vead ja probleemid süsteemides. Kõikides riikides on muutunud populaarseks elektrooniliste maksete kasutamine tehingute sooritamisel. Enam on saanud kannatada Rootsi, Soome ja Küpros, kus tehnoloogia areng on kõrgel tasemel ning nendes kasutatakse enam e-arveid kui paberikandjal arveid. Madalama protsendiga on Saksamaa, Inglismaa ja Belgia. Selle põhjuseks on asjaolu, et nendes riikides e-arved ei ole muutunud populaarseks ning nende kasutus ei ole laienenud. Jooniselt nähtub, et Eesti on esimeste seas, vaatamata sellele, et SEPA-le üleminek toimus alles aastal 2014.

Kuna SEPA kohustab pankasi ja juriidilisi isikuid, kes kasutavad otsekorraldusi, üle minema e-arvetele, siis ka nõuded ja tingimused peavad vastama õigusaktides kirjutatuga ning peavad olema täidetud.

E-arved peavad olema turvalised ning tõepärased. Selleks on sätestatud nõuded Euroopa Nõukogu direktiiviga 1999/93/EÜ. Direktiiv sätestab, et e-arve turvalise ja õigsuse tagab elektrooniline allkiri. Samasugust seadust võeti vastu Brasiilias, Kanadas, Hiinas, Jaapanis, Indias, Venemaal ja Lõuna-Koreas 2001. aastal. Elektrooniline allkirja hakati arendama Ameerika Advokaadibüroos 1996. aastal (Flaherty ja Lovato 2014). Selle eesmärk on võimaldada allkirjastada arvutiprogrammide abil saadud dokumente elektrooniliselt ning samal ajal teha, et elektroonilisel allkirjal oleks sama mõju mis füüsilisel allkirjal (What... 01.04.2014). Elektrooniline allkiri on tõendiks sellele, et e-arve ei ole võltsitud, kuna elektroonilisele allkirjale on programmeeritud vastutava isiku andmed ja juurdepääsu õigused. Need õigused on kaitstud isikliku koodiga ehk PIN-koodiga, mis teevad elektroonilist allkirja võrdseks käsitsi kirjutatud allkirjaga (The... 01.12.2009). Seega e-arveid ning paberikandjal arveid tuleb aktsepteerida võrdsetel alustel. (Wandhöfer 24.01.2011)

SEPA-le üleminekul kaasnesid paljudes riikides muudatused, mis siamaani mõjutavad majanduselu. Kuna e-arveid propageeritakse aina rohkem, siis mõnes riigis rakendati füüsilistele ja juriidilistele isikutele preemiat.

Paljudes riikides on e-arved muutunud kohustuslikuks arvete esitamise viisiks. Näiteks Austrias juhul, kui äriühing ei kasuta elektroonilisi dokumente, siis riik nõuab teenustasu, mis moodustab 0,9 kuni 1,5% tehingu summast. Taanis alates veebruarist 2005 lubatakse avalikus

sektoris kasutada ainult elektroonilisi arveid. Inglismaal kehtib soodustus 10£ eraisikule ja 150£ äriühingule, kui kohustuslikud tehinguid sooritatakse elektrooniliselt. Need on näited kuidas elektroonilised standardid võivad muuta raamatupidamiskohustuslaste elu. (Гайворонская... 10.01.2002)

Kokkuvõtvalt SEPA on ühine makseprogramm, mis hõlmab 34 Euroopa riiki, s.h Eestit. Eesti on läinud üle SEPA maksesüsteemile 01.02.2014, mis kohustab kõiki äriühinguid üle minema e-arvete püsimaksele. Varem kasutati otsekorraldust st pank automaatselt tasus arvete eest vaatamata sellele, kas isik soovis seda. Tavapärase pangakonto number muutus pikemaks, lisandus täiendav panga kood. Äriühingud olid kohustatud teostama muudatusi raamatupidamise korralduses selleks, et suuta väljastada e-arveid. Selleks tuli arendada andmebaase, raamatupidamisprogramme ning osta programm, mille abil vormistada e-arveid. SEPA eesmärk on muuta inimeste elu lihtsamalt tagades kiiremini andmevahetust ning kontakti klientidega. Vaatamata sellele, et e-arved muutsid tehingute esitamist efektiivsemaks, tegid raamatupidamiskohustuslased kulutusi.

2.2. E-arvete õigsuse tuvastamine

Elektroonilisel teel esitatud arved peavad vastama teatud nõuetele. Selleks autor analüüsis artiklitest, õigusaktidest ja muudest allikatest saadud informatsiooni, mis annaks ülevaade elektroonilisel teel esitatavate arvetele kehtivatest nõuetest. Parema tulemuse saamiseks uuriti elektrooniliste arvete kasutamist ja nõuete täitmist praktikas.

Lõputöö koostaja viis läbi intervjuu kolme äriühingu vastutava isikuga. Kõikidel on erinev tegevusala. Võimalik on analüüsida raamatupidamise korraldust, esinevaid erisusi ja sarnasusi. Intervjuu abil selgitatakse, kuidas suhtutakse e-arvetesse, millist arvete edastamise viisi eelistatakse, millised positiivsed ja negatiivsed küljed esinevad e-arvetel, kuidas SEPA on mõjutanud raamatupidamislikku korraldust. Uuritakse intervjuueerijate arvamust, kas on vaja teha muudatus RPS-s, et e-arved vastaksid seadusele, kuidas allkirjastatakse e-arveid ning kas ja kuidas lisatakse e-arvele raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumber.

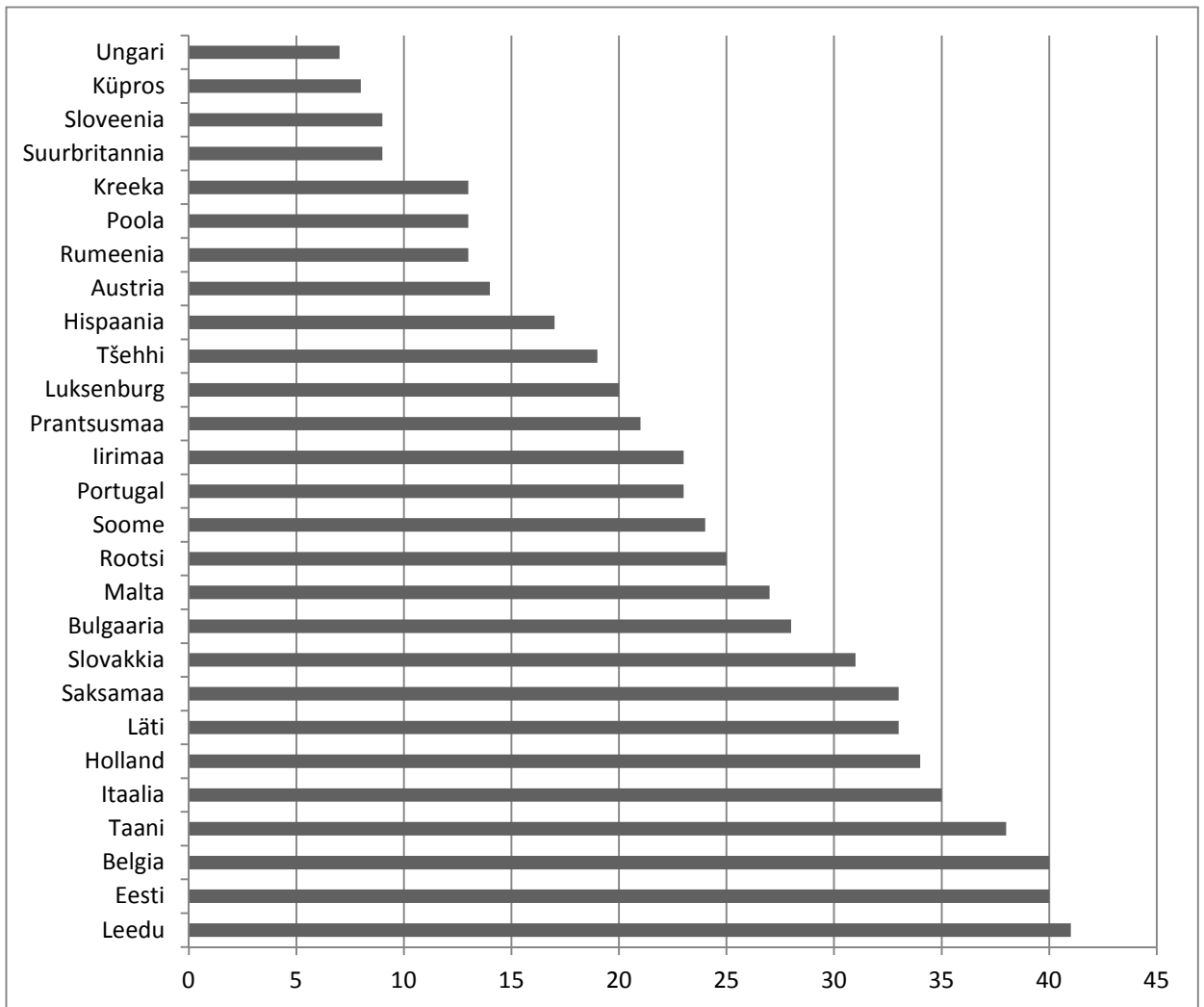
Intervjueerijad olid kolme äriühingu vastutavad isikud (edaspidi äriühingu esindaja), kellel on dokumentidele ligipääs ning kes on teadlikud äriühingu finantsilistest kulutustest.

Intervjuu käigus selgus, et kõik intervjuus osalenud eelistavad elektroonilisi arveid järgmistel põhjustel:

- 1) on lihtsam vormistada;
- 2) mugavam;
- 3) kiiremini edastatakse kliendile;
- 4) arvel paranduste tegemine on lihtsam, kuna ei ole vaja paberkandjal arvet uuesti välja printida;
- 5) lihtsam on teha arvest koopiat;
- 6) lihtsam on sisestada arvel olevaid andmeid raamatupidamisprogrammi;
- 7) programm salvestab varukoopiat;
- 8) mugav siseselt edastada arvet kooskõlastuseks;
- 9) ei vaja transportimist;
- 10) väiksem kulu paberile.

Vaatamata sellele, et kõik intervjueerijatest eelistavad elektroonilisi arveid, kasutatakse ka paberkandjal arveid, põhjendades seda sellega, et mõned tarnijad kauba edastamisel, esitavad arved koha peal ning paluvad koheselt arve allkirjastada. Äriühingu esindaja lisas, et paberkandjal arvete abil, võib olla kindel kauba kätte saamisest, kuna vastutav isik kinnitab seda allkirjaga. Seega leidis üks paberkandjal arvete positiivne külg. Äriühingute e-arvete osatähtsus Euroopa Liidus kajastub joonisel 3.

Euroopa riikides areneb infotehnoloogia erinevalt, mistõttu ka e-arvete kasutus ja eelistatus on riikides erinev. Üheks mõjuteguriks on interneti kättesaadavus, mis on Eestis väga heal tasemel.

Joonis 3. E-arveid saanud ja/või saatnud äriühingute osatähtsus Euroopa Liidus protsentides (Kivilaid, Servinski, Tischler 2011: 49)

Joonisel 3 on 2009. aasta jaanuari andmed, millest nähtub, mis riigis eelistatakse rohkem kasutada e-arveid. Kõige rohkem kasutati e-arveid Leedus. Teisel kohal on Eesti ning siis on Belgia. Selle põhjuseks on asjaolu, et nendes riikides on arenenud internetisüsteem ja erinevad haldusvahendid levisid kiiresti. Eestis on selle põhjuseks ID-kaardi kasutusele võtt. Seega Eestis on võimalik põhimõtteliselt igast sihtpunktist edastada e-arveid. Vähem kasutatakse e-arveid Sloveenias, Küprosel ja Ungaris. Põhjuseks võib olla majanduse stabiilsuse puudumine või infotehnoloogia ebapiisav areng.

E-arved, mida säilitatakse elektrooniliselt, ei vasta raamatupidamise seaduses sätestatuga, kuna ei saa lisada e-arvetele raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbrit ja vastutava isiku allkirja. Kuna programm seda ei võimalda ja RPS ütleb, et algdokumentide

muutmine on lubatud parandusdokumendi olemasolul, siis mõned äriühingud ei täida seda nõuet.

Intervjuu käigus uuriti, kuidas kolm äriühingu vastutavad isikud lisavad e-arvetele allkirja ja raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbri. Kõik äriühingu vastutavad isikud vastasid, et allkirja lisamine e-arvetel ei ole sugugi lihtne, kuna selleks on vaja arve välja printida. Prinditud e-arvele lisab vastutav isik allkirja ning seejärel skaneerib arvutisse. E-arvele allkirja lisamine on ajamahukas, kuna ühes kuus võib esineda tuhandeid arveid ning vastutavad isikud ei ole alati kättesaadavad. Seepärast enamus äriühingute vastutavad isikud ei täida seda nõuet. Raamatupidamisregistris registreerimise järjekorra numbri lisamiseks on vaja läbida sama protseduur, mistõttu jääb see nõue täitmata.

Äriühingu vastutavate isikute selgituste põhjal võib järeldada, et e-arvele vastutava isiku allkirja ja raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbri lisamine osutub keeruliseks ja aeganõudvaks protsessiks, mistõttu need nõudeid ei täideta.

Intervjuu tulemuste põhjal selgus, et mitte kõiki e-arveid allkirjastatakse ning lisatakse registreerimise järjekorranumber. Allkirjastamise ja järjekorranumbri lisamine võtab aega, seetõttu eiratakse nõuete täitmist. Nende nõuete mitte täitmise põhjuseks on asjaolu, et vastutava isiku allkirja ja raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbri olemasolu ei kontrollita.

01.02.2014 läks Eesti üle SEPA ühtsele maksesüsteemile, mis hõlmab 34 Euroopa riiki. SEPA mõju seisneb selles, et äriühingutel on võimalus üle minna e-arvete püsimaksele. Kuna e-arved on muutunud raamatupidamiskohustuslaste seas, kes kasutasid otsekorraldust, kohustuslikuks, siis peeti vajalikuks uurida intervjuueerijate arvamusi.

Intervjuueerijatelt uuriti, kuidas SEPA muutis nende raamatupidamislikku korraldust ning milliseid negatiivseid külgi see tekitas. Kaks raamatupidamiskohustuslast kolmest kirjeldasid, et SEPA üleminekuga oli vaja teha muudatusi raamatupidamisprogrammis. Lisaks oli vaja muuta palgaarvestuse, välja- ja sissemaksete ning lisaaruande programmeerimist, mis oli kuluks. Kuna enne SEPA üleminekule e-arvete kasutamise osas ei olnud sätestatud kindlaid formaadi nõudeid, siis hetkel peavad e-arved olema kindlas formaadis, kui neid registreerida

raamatupidamisregistris. Selleks on XML, mida ei ole võimalik muuta ilma infosüsteemita ning see on seadusega keelatud, siis see on lisakulu, mida äriühing pidi tegema SEPA-le üleminekul. E-arve saamisel on vaja lisada raamatupidamisregistris registreerimise number ja vastutava isiku allkiri, kuid seda ei saa teha e-arve formaadi tõttu.

E-arvetele ei ole võimalik lisada kõiki nõudeid, mis on sätestatud RPS-s. See teeb neid erinevateks võrreldes paber kandjal arvetega. Sellepärast autor pidas oluliseks uurida intervjuuerijatelt e-arvete võrdust paber kandjal arvega.

Vaatamata sellele, et elektrooniliselt esitatud arvetel leiduvad mõned erinevused, vastasid kõik intervjuuerijad, et peavad e-arveid võrdseks paber kandjal esitatavate arvetega. Üks lisas erinevuse, et elektroonilise arve puhul on raske tõestada, et arve on kliendile edastatud, kuna tavaliselt kliendid ei saada allkirjastatud arvet tagasi. Paber kandjal arve puhul aga klient allkirjastab arve koheselt vastutava isiku juuresolekul, mis on tõendiks, et arve on kätte saadud. KMS § 6 alusel on e-arve paber kandjal arvega võrdne. E-arvete võrdsust paber kandjal arvega sätestavad Euroopa Liidu Nõukogu direktiivid. Vaatamata sellele, et käibemaksuseaduses on sätestatud arvete võrdne kohtlemine, ei täideta e-arvete puhul kõiki nõudeid, mida raamatupidamise seadus sätestab.

Seaduses sätestatu on kehtestatud selleks, et kõikidele kehtiksid võrdsed reeglid ja nõuded, mille täitmine on kohustuslik. Seaduste mitte täitmine on karistatav. Seega, kui e-arve ei vasta RPS sätestatuga, siis tuleb teha seaduses parandus. Töö koostaja arvates e-arvele allkirja ja raamatupidamisregistris registreerimise järjekorra numbri lisamine ei ole kohustuslik.

Intervjuuerijate vastustest selgus, et raamatupidamise seaduses on vaja teha muudatus, kuna põhiliselt kasutatakse e-arveid ning, et raamatupidamiskohustuslased, e-arveid registreerides raamatupidamisregistrisse, ei täida kõiki nõudeid. Töö koostaja teeb ettepaneku teha raamatupidamise seaduses § 7 lg 4 muudatus.

Kokkuvõtvalt võib väita, et äriühingute seas kasutatakse nii paber kandjal kui elektroonilisel teel esitatavad arveid, kuid enam eelistatakse elektroonilist varianti. E-arvetele on raskendatud raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbri ja vastutava isiku allkirja lisamine, mistõttu jäävad need nõuded sageli täitmata. Selle põhjuseks on asjaolu, et

raamatupidamiskohustuslased peavad kulutama aega, et teha algdokumendile muudatus. Selleks, et registreerida raamatupidamisregistris e-arveid seoses SEPA vastuvõtmisega, tuli intervjuerijatel teha raamatupidamiskorralduslikud ümberseadmised süsteemides, mis võimaldaksid raamatupidamisprogrammil aktsepteerida e-arveid, mis on 01.02.2014 kohustuslikud esitada XML formaadis. Intervjueeritavate arvamusel on e-arved võrdelised paberkandjal arvetega. Kuna e-arvetele ei ole võimalik lisada vatutava isiku allkirja ning raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbri, siis tehakse ettepanek raamatupidamise seaduse § 7 lg 4 muutmiseks.

KOKKUVÕTE

Tänapäeval on paber kandjal arve asendunud elektroonilise arvega, kuna muudab raamatupidamiskohustuslase ajakasutuse kiiremaks ja mugavamaks. Elektroonilistele arvetele peavad kehtima samad nõuded, mis paber kandjal arvetele, kuid nende uudsuse tõttu jäävad mõned nõuded täitmata.

Töös käsitletavaks probleemiks oli e-arvete mitte vastavus praeguses raamatupidamise seaduses ning algdokumentide nõuete mitte täielik täitmine. Teema on oluline, kuna raamatupidamiskohustuslane e-arve registrisse kirjendamisel ei saa täita kõiki sätestatud nõudeid, milleks on vastutava isiku allkiri ning raamatupidamise registris registreerimise järjekorranumber.

Lõputöö eesmärgiks oli analüüsida e-arvete vastavust raamatupidamise seaduses sätestatuga.

Esimeseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade arvete ajaloost. Selgus, et esimesi arveid hakati kasutama umbes 10 000 aastat eKr. Alguses kirjutati vajalik informatsioon kivile, siis luudele. Hiljem mindi üle papüürusele. Tänapäevani on säilinud esimesed arvepidamise seadused või koodeksid, milleks on „Viimse Kohtupäeva Raamat“ ning „Riigivarahoidja Suur Nimekiri“, mis kajastavad keskaja arvepidamise reeglistikku. Üheks arvepidamise edastajaks oli Luca Pacioli, kes oma kuulsas traktaadis andis vajalike soovitusi arvete koostamiseks ja säilitamiseks. Luca Pacioli meetodeid kasutasid järgmised põlvkonnad kuni tänapäevani.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade arvete esitamise nõuetest ning üleminekut e-arvetele. E-arveid on kasutatud alates 1970. aastast, kuid ülemaailmselt hakati neid kasutama 21. sajandil. E-arved peavad olema analoogsed paber kandjal esitatud arvetega ning neile peavad kehtima samad nõuded, kuid kaks nõuet, vastutava isiku allkiri ning raamatupidamisregistris registreerimise järjekorra number, on sageli täitmata. Sellest lähtuvalt tekib vastuolo Raamatupidamise seadusega.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida SEPA-le üleminekut Eesti Vabariigis. 01.02.2014 võeti Eesti vastu SEPA ühisesse maksesüsteemi, mille tulemusel osad äriühingud on kohustatud üle minna e-arve püsimaksele ning loobuma otsekorraldusest. SEPA

üleminekuga on kohustuslik esitada e-arveid XML formaadis juhul, kui neid registreeritakse raamatupidamisregistris. XML formaat on masinloetav, kuid sellega pidid mõned äriühingud ja pangad tegema arvutisüsteemides muudatusi. Vaatamata sellele, et XML formaadis dokument on raskesti muudetav, on võimalik seda teha ainult parandusedokumendi olemasolul.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida e-arvete kasutamist raamatupidamiskohustuslaste seas. Intervjueerijate väitel kasutatakse e-arveid rohkem kui paberkandjal arveid, kuid tihti nendele ei lisata vastutava isiku allkirja ja raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbrit, kuna see võtab aega. Nende nõuete mitte täitmine on põhjustatud sellega, et seda peaaegu ei kontrollita. Autor teeb ettepaneku raamatupidamise seaduse § 7 lg 4 muutmisele.

Edaspidi uurimistulemusi on võimalik kasutada arvepidamise ja raamatupidamise uuringutes.

SUMMARY

Nowadays paper bills are more often replaced with electronic invoicing, because this method is much faster and more convenient for user operations. The paper is consisted of 38 pages.

The main issue of this work is that e-invoicing does not respond to the law of the accounting acts. The topic is important because the signatures of the person in charge cannot be replaced or added for the e-invoicing by another representative and registration number for accounting register cannot be included at all.

The aim of the thesis was to study the e-invoicing in accordance with the accountant acts.

The first research task was to provide an overview of the invoice origin and how it has been developed over the centuries. According to the overview, the first invoices were used about 10 000 years B.C when people began to learn counting and writing. Necessary information was then written on stone, bones, papyrus and on waxed wood slates. One of major contributors was Luca Pacioli, who described the main rules and principles of accounting in his famous treatise and gave the necessary recommendations which people use until nowadays.

The second research task was to provide an overview of the requirements to the documents and investigate when people started to use e-invoices. E-invoicing has been used since 1970. However, the world began to use them in the 21st century. According to the law, e-bills must be similar with paper invoicing and have the same requirements, too. However, there are two requirements which are not followed - the responsible person's signature and adding the registration number. Consequently, there is a contradiction in the accounting act.

The third research task was to analyse SEPA in Estonian market. 01.02.2014 SEPA payment system was adopted and it was started to be used in Estonian companies. SEPA is valid in 34 countries and it uses an e-invoice fixed payment. Direct debit system was used previously in Estonia. Companies needed to change their computer systems and databases which is very costly.

The fourth research task was to analyse the interviews which were held in the companies with their representatives. During the interview was concluded that e-invoicing is used more often in comparison with the paper bills, however quite rarely the responsible person's signature or registration number are missed, because it takes more time to accomplish the procedure. These requirements are usually not followed due to lack of regular verification. The interview shows that it requires RPS change. The author makes an offer to make changes in the § 7 page 4 of the accounting act.

The results of this analysis can be further used in the accounting researches.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- 1) About SEPA. SEPA. European Central Bank koduleheküljelt
<http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/about/html/index.en.html> välja otsitud
07.04.2014
- 2) Automated Invoice Processing. E-invoice Processing. Docsoft4u koduleheküljelt
http://www.docsoft4u.com/joomla/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=66 välja otsitud 13.04.2014
- 3) Almeida, J. Romao, M. 2010. Benefits Management For An E-invoice process. Portuguese Journal of Management Studies. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 14.12.2013
- 4) Alver, L. Alver, J. 2009. Finantsarvestus. Tallinna Raamatutrükikoja kirjastus välja otsitud 29.10.2013
- 5) Alver, L. Alver, J. Reinberg, L. 2004. Finantsarvestus. Tallinna Raamatutrükikoja kirjastus välja otsitud 29.10.2013
- 6) Boer, T. Booiijink, T. Liezenberg, C. Nienhuis, J. Bryant, C. Pruneau, A. 2008. E-invoicing. European market description and analysis. Euro Banking Association (EBA) and Innopay. Välja otsitud 16.03.2014
- 7) Clark, K. 2011. Document management. Applied Clinical Trials, 34-39. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 11.05.2014
- 8) Coven, L. 2009. Moving to e-payments: Best practices for US middle market companies Part II – Collections. Journal of Payments Strategy & Systems Volume 4 Number 1, 60-66. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 11.05.2014
- 9) Dorota, K. Harald, D. Hyytiäinen, M. Kuivalahti, T. Penttinen, E. Poteri, J. Turunen, T. 2008. Electronic invoicing initiatives in Finland and in the European Union –

Taking the steps towards the Real-Time economy. Helsinki school of economics.
Helsingin Kauppakorkeakoulun julkaisuja. Välja otsitud 25.02.2014

- 10) E-arve. Maksu- ja Tolliameti koduleheküljelt <http://www.emta.ee/?id=26715> välja otsitud 24.10.2013
- 11) Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ, jõustunud 28.11.2006, välja otsitud 05.04.2014
- 12) Flaherty, D. Lovato, C. 2014. Digital Signature and the Paperless Office. Journal of Internet Law, 3-12. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 12.05.2014
- 13) Flatraaker, D. 2008. Mobile, Internet and electronic payments: The key to unlocking the full potential of the internal payments market. Journal of Payments Strategy & Systems Volume 3 Number 1, 60-70. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 11.05.2014
- 14) Gabbay, U. Mirelman, S. 2011. Two Summary Tablets of Balag Compositions with Performative Indications from Late-Babylonian Ur. Zeitschrift für Assyriologie & Vorderasiatische Archäologie, 274-293. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 11.05.2014
- 15) Grahame, S. 2014. Fundamentals of Financial Accounting. Financial Management, 50-51. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 11.05.2014
- 16) Hawser, A. 2006. Wired payments. Global Finance Volume 20 Number 8. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 11.05.2014
- 17) Kivilaid, M. Servinski, M. Tischler, G. 2011. Eesti. Arve ja fakte. Statistikaameti kirjastus. Välja otsitud Statistikaameti andmebaasist 11.05.2014
- 18) Käibemaksuseadus 10.12.2003, jõustunud 23.12.2003 - RT I 2003, 82, 554 välja otsitud 21.01.2014

- 19) Leibbrandt, G. 2011. Creating e-SEPA: Now or never. Journal of Payments Strategy & Systems Volume 5 Number 2, 115-123. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 12.04.2014
- 20) Linnasmägi, P. 2004. Majandusarvestus. Tartu Ülikooli kirjastus. Välja otsitud 29.10.2013
- 21) Meijer, C. ja Spinhven, F. 2009. Public administrations and SEPA: a win-win situation. Journal of Payments Strategy and Systems Volume 4 Number 1, 86-92. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 14.12.2013
- 22) Mida peavad tegema ettevõtted ja asutused, et muutuseks valmis olla? Arvete ja maksete muutused 2014. aastal. Ühtne euromaksete piirkond (SEPA). Maksed-arveldused. Eesti Panga koduleheküljelt <http://www.eestipank.ee/maksed-arveldused/mida-peavad-tegema-ettevotted-ja-asutused-et-muutuseks-valmis-olla> välja otsitud 11.05.2014
- 23) Nõuded Keskkonnaametile elektroonilisel teel esitatavate dokumentide formaadi ja allkirjastamise ning elektroonilise teabevahetuse kohta 20.06.2011, jõustunud 25.06.2011 – RT I, 26.09.2011, 2 välja otsitud 08.04.2014
- 24) Nõukogu direktiiv 2001/115/EÜ – Council directive 2001/115/EC, jõustunud 20.12.2001, välja otsitud 16.03.2014
- 25) Raamatupidamise seadus 20.11.2002, jõustunud 04.06.2012 - RT I 2002, 102, 600 välja otsitud 22.10.2013
- 26) Rau, A. 2013. E-payments in emerging markets. Journal of Payments Strategy & Systems Volume 7 Number 4, 337-343. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 11.05.2014

- 27) Sangster, A. Scataglinibelghitar, G. 2010. Luca Pacioli: The Father of Accounting Education. Accounting Education: an international journal Volume 19 Number 4, 423-438. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 11.05.2014
- 28) SEPA KKK – korduma kippuvad küsimused. Ühtne euromakstete piirkond (SEPA). Maksed-arveldused. Eesti Panga koduleheküljelt <http://www.eestipank.ee/maksed-arveldused/sepa-kkk-korduma-kippuvad-kusimused> välja otsitud 10.03.2014
- 29) SEPA üleminekukulu kannavad enamasti pangad ja ettevõtted. Artiklid ja intervjuud. Eesti Panga koduleheküljelt <http://www.eestipank.ee/press/artiklid-ja-intervjuud/sepa-uleminekukulu-kannavad-enamasti-pangad-ja-ettevotted> välja otsitud 27.01.2014
- 30) The Electronic Signature. Annals University of Oradea, Economic Science Series, 940-942. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 12.05.2014
- 31) Types of e-invoicing. What is e-invoicing. Invoicingbasics koduleheküljelt <http://www.invoicingbasics.co.uk/what-is-e-invoicing/types-of-e-invoice/> välja otsitud 05.04.2014
- 32) Olt, R. 2013. Uuel aastal muutuvad kontonumbrid ja otsekorraldused. Artiklid ja intervjuud. Eesti Panga koduleheküljelt <http://www.eestipank.ee/press/artiklid-ja-intervjuud/uuel-aastal-muutuvad-kontonumbrid-ja-otsekorraldused> välja otsitud 14.12.2013
- 33) Wandhöfer, R. 2011. The next chapter of EU payments harmonisation: SEPA gets real. Journal of Payments Strategy and Systems Volume 5 Number 1, 6-16. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 07.04.2014
- 34) What employers need to know about electronic signatures. HR Specialist: California Employment Law. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 12.05.2014

- 35) Williams, J. 2012. Counting the hidden costs of SEPA migration. Journal of Payments Strategy and Systems Volume 6 Number 3. Välja otsitud EBSCOhost andmebaasist 15.02.2014
- 36) Гайворонская, С, А. 2002. Федеральный закон «Об электронной цифровой подписи» No 1 Ф 3. Научный журнал «Панорама». Välja otsitud 07.04.2014
- 37) Пачоли, Л. 1494. Трактат о счетах и записях. Издательство «Статистика». Välja otsitud 29.10.2013
- 38) Соколов, Я.В. 1985. История развития бухгалтерского учета. Издательство «Финансы и статистика». Välja otsitud 25.01.2014

LISA. RAAMATUPIDAMISEKOHUSTUSLASTE SEAS LÄBI VIIDUD INTERVJUUDE KÜSIMUSED

- 1) Kuidas Teile arveid saadetakse, paber kandjal või elektrooniliselt?
- 2) Millisel teel saadetud arveid enam eelistate?
- 3) Kuidas suhtute e-arvetesse, mida aina rohkem esitatakse?
- 4) Palun nimetage positiivseid ja negatiivseid külgi e-arveid kasutades?
- 5) Kuidas lisate e-arvetele raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbri ja vastutava isiku allkirja?
- 6) Kas lisate kõikidele e-arvetele raamatupidamisregistris registreerimise järjekorranumbri ja vastutava isiku allkirja?
- 7) Kuidas SEPA muudab Teie raamatupidamislikku korraldust?
- 8) Kas Teie arvates elektroonilisel teel esitatavad arved on võrdelised paber kandjal arvetega?
- 9) Palun nimetage e-arvete ja paber kandjal arvete vahel erinevused?
- 10) Kas Teie arvates peab olema tehtud muudatus raamatupidamise seadusesn seoses e-arvete kasutusele võtuga?